

VANKIEN RADIKALISOITUMISEN EHKÄISEMINEN

Hankenumero: 763 538 — FAIR — JUST-AG-2016/JUST-AG-2016-03

Vankiloissa tapahtuvan radikalisoitumisen riski-indikaattorit

EU:n Fair-hankkeen yhteenveto riski-indikaattoreista radikalisoituneiden ja radikalisoitumisvaarassa olevien vankien havaitsemiseksi D22

VANKIEN RADIKALISOITUMISEN EHKÄISEMINEN

Hankenumero: 763 538 — FAIR — JUST-AG-2016/JUST-AG-2016-03

Sisällys

Johdanto

1. Radikalisoitumisprosessi.....	5
2. Radikalisoitumisen torjunta vankeinhoidon yhteydessä.....	8
3. Vankilahenkilökunnan rooli.....	9
4. Riski-indikaattorit.....	13
5. Riski-indikaattorien ja väkivaltaisen ekstremismin riskinarviointityökalujen käyttö.....	16
6. Radikalisoituneet vangit.....	17
7. Vankiloissa tapahtuva värväys.....	20

Johtopäätös

Viitteet

VANKIEN RADIKALISOITUMISEN EHKÄISEMINEN

Hankenumero: 763 538 — FAIR — JUST-AG-2016/JUST-AG-2016-03

Johdanto

Tämä opas antaa vankilahenkilökunnalle tietoa vangin radikalisoitumiseen viittaavista indikaattoreista ja merkeistä. Tarkoituksena on tukea vankiloissa työskenteleviä tai niiden kanssa yhteistyötä tekeviä ammattilaisia: vanginvartijoita, ehdonalaisten rangaistusten / yhdyskuntaseuraamusten valvoja, psykologeja, uskonnollisia johtajia, lääkäreitä, vapaaehtoistyöntekijöitä, vankiloissa toimivia opettajia ja kouluttajia, hallintohenkilöstöä ja muita. Vankeinhoitojärjestelmissä, vankiloissa ja vankiloiden sisäisten ammattilaisten tehtävissä on suuria eroja Euroopan maiden välillä. Tämän asiakirjan ohella Fair-hankkeessa on tuotettu myös radikalisoitumiseen liittyvän vankilatyön lupaavien käytäntöjen kokoelma, jossa on kuvattu yksittäisten maiden kansallista ympäristöä. Se auttaa tämän asiakirjan suhteuttamista kokonaisuuteen.

Tämä riski-indikaattoreita koskeva opas perustuu eurooppalaisen TERRA-hankkeen (TERRA-ohjeisto, 2014) tulosten jatkotyöstämiseen. TERRA-hankkeessa laadittiin eri kohderyhmille, muun muassa vankilahenkilökunnalle, suunnattuja oppaita henkilön radikalisoitumisvaarasta kertovien merkkien tunnistamiseksi. TERRA-hankkeen työtä valvoi professori Fathali Moghaddam. Hän toimii Yhdysvalloissa Georgetownin yliopistossa psykologian professorina ja on laatinut terrorismin omaksumista kuvaavan kerrosmallin, jota käytetään laajalti ohjeistuksena radikalisoitumisvaarassa olevien henkilöiden kanssa työskenteleville ammattilaisille. Aineistoon liittyvinä neuvonantajina toimivat myös Maajid Nawaz, joka on entinen radikaali ja yksi väkivaltaista ekstremismiä vastaan ensimmäisenä taistelleen ajatushautomon Quilliam Foundation -säätiön perustajista (Lontoo, Yhdistynyt kuningaskunta), sekä George Washington -yliopiston professori Lorenzo Vidino (Amerikan Yhdysvallat) ja entinen poliisi- ja terrorismintorjunta-asioiden ministeri Hazel Blears (Yhdistynyt kuningaskunta).

TERRA-indikaattorien kuvausta on ajantasaistettu uuden kirjallisuuden perusteella (Beardsley, 2017; Bianchi, 2018; Entenmanns ym., 2015; Hamm, 2013; Jeswal, 2013) ja siihen on sisällytetty asiakirjoja Euroopan neuvostolta (2016), Euroopan komissiolta (2018), radikalisoitumisen tunnistamista koskevalta EU:n verkostolta (RAN, 2018), Euroopan unionin perusoikeusvirastolta (2016), Europolilta (2017) ja Radikalisoitumista tutkivalta kansainväliseltä keskukselta (ICSR, 2017).

VANKIEN RADIKALISOITUMISEN EHKÄISEMINEN

Hankenumero: 763 538 — FAIR — JUST-AG-2016/JUST-AG-2016-03

Vaikka radikalisoitumista koskeva tutkimus on lisääntynyt merkittävästi vuosien mittaan, sitä kaivataan yhä lisää, jotta ymmärretään radikalisoitumisen syyt, prosessit ja mekanismit ja pystytään kehittämään tehokkaita ehkäisy- ja vastatoimia (RAN Gap Analysis, 2016). Tämän tieteellisen osaamisen muuntaminen erityisesti ammattilaisille suunnatuksi käytännölliseksi tukimateriaaliksi on edelleen suuri urakka. Toivomme palvelevamme samaa tarkoitusta julkaisemalla tämän asiakirjan vankiloiden riski-indikaattoreista.

VANKIEN RADIKALISOITUMISEN EHKÄISEMINEN

Hankenumero: 763 538 — FAIR — JUST-AG-2016/JUST-AG-2016-03

1. Radikalisoitumisprosessi

Teoriassa tiedetään, miksi ihmisistä kehitty ääriliikkeiden jäseniä ja terroristeja. Useilla yliopistoissa kehitetyillä malleilla on kuvattu prosessia, jossa tavallinen kansalainen liittyy väkivaltaiseen ääriryhmään.

Professori Fathali Moghaddam (Moghaddam, 2005) on antanut tästä arvokasta tietoa. Hänen vuonna 2005 kehittämässään mallissa kuvataan yleisesti ja selkeästi radikalisoitumisen yleisiä motivaatioita. Hänen kerrosmallissaan kaikki ihmiset sijoittuvat aluksi pohjakerrokseen. Jos ihmiset kokevat kärsivänsä jonkinlaista puutetta, erityisesti silloin, kun he kokevat puutteen johtuvan johonkin etniseen tai uskonnolliseen ryhmään kuulumisesta, he pyrkivät korjaamaan puutteen. Usein he löytävät toimivan laillisen ratkaisun. Jollei ratkaisua löydy, he voivat ryhtyä kertomaan turhautumisestaan saman ryhmän jäsenille. Tämä voi vahvistaa ajatusta siitä, että ongelman perussy on tiettyyn etniseen tai uskonnolliseen ryhmään kuuluminen. Väkivaltaiset ääriaineokset väittävät onnistuvansa selättämään kyseisen ryhmään vaikuttavan syyn tarjoamalla jotain, minkä osa jäsenistä ymmärtää ratkaisuksi ongelmaan.

Moghaddamin malli on kerrostalon portaikon mallinen:

Voi näyttää siltä, että ääriryhmät tarjoavat vaihtoehtoja epäoikeudenmukaisen kohtelun vastaiseen taisteluun. Turhautuneet ihmiset, jotka ovat joutuneet siirtymään asuinseuduiltaan, voivat myös etsiä ääriryhmiä – ja vastaavasti ääriryhmät etsivät ihmisiä, jotka ovat turhautuneet ja joutuneet siirtymään.

Professori Ari Kruglanskin tutkimus (Kruglanski ym. 2014) tarjoaa toisen keskeisen näkökannan siihen, mikä ajaa ihmisiä ääriryhmiin. Hän on laatinut muutamien muiden yliopistotason tutkijoiden kanssa mallin, joka kuvaa ”merkityksellisyyden tarvetta”. Hänen teoksessaan kuvataan kaikkien ihmisten syvällistä psykologista tarvetta tuntea itsensä merkityksellisiksi.

Merkitsevyyden tunne on mahdollista saavuttaa monin eri tavoin. Se voi tapahtua esimerkiksi arvostetussa työssä tai merkittävyyden tunteena suhteessa tukea ja rakkautta antavalle perheelle, tai sen voi saavuttaa toimimalla keskeisessä tehtävässä jossain sosiaalisessa ryhmässä. Jollei merkityksellisyyden tunnetta saa luonnostaan omasta perheestä tai sosiaalisesta ympäristöstä, ihminen voi pyrkiä saavuttamaan sen perinteisistä keinoista poikkeavin tavoin. Ääriyhmään liittyminen vaikuttaa mahdollisuudelta antaa oman panoksensa johonkin itseä merkittävämpään tarkoitukseen. Joissain tapauksissa pelkästä kuulumisesta johonkin voi tulla merkitsevyyden tunne. Muun yhteiskunnan arvostusta vaille jääviin taitoihin tai piirteisiin (esimerkiksi väkivaltataipumukseen) voidaan suhtautua myönteisesti tai jopa innostuneesti ääriyhmässä. Ääritapauksissa radikalisoitunut yksilö voi olla jopa valmis uhraamaan oman elämänsä tarkoituksen palvelemiseksi, jolloin yksilön kuolema saa ryhmän silmissä valtavan merkityksen, ja tätä merkitystä henkilö on etsinyt turhaan koko elämänsä ajan.

Martha Crenshaw (Crenshaw, 2011) analysoi radikalisoitumisen syitä ja prosesseja painottaen sosiaalisia ja poliittisia ongelmia. Hän jakaa väkivaltaisen radikalisoitumisprosessin kolmeen pääluokkaan:

- Tilanepohjaisessa prosessissa esiintyy sallivia ja motivaatioon liittyviä ennakkotekijöitä, kuten köyhyys tai ihonväriin liittyvä epätasa-arvo tai esimerkiksi valtiota vastaan vallitseva kauna.
- Ryhmällä voi olla strategisia tavoitteita, esimerkiksi pelon aiheuttaminen (lyhyellä aikavälillä) tai vallitsevan poliittisen tilanteen muuttaminen (pitkällä aikavälillä).
- Henkilökohtaiset tekijät liittyvät motivaatioon ja ryhmän toimintaan osallistumiseen, esimerkkinä psykologiset ongelmat.

Crenshaw'n mallissa tähdennetään, että terrorismin ja terrorisminvastaisen toiminnan ongelmat liittyvät vahvasti muihin aiheisiin, kuten itsemääräämisoikeuteen, rauhan rakentamiseen ja poliittisiin kauppoihin. Hän toteaa teoksessaan:

”Ensimmäinen edellytys, jota voidaan pitää terrorismin välittömänä syynä, on konkreettisen kaltoin kohtelun esiintyminen suuren väestöryhmän tunnistettavissa olevassa alaryhmässä, esimerkkinä enemmistön syrjintä etninen vähemmistö. Kehittyy yhteiskunnallista liikehdintää, jonka tarkoituksena on kaltoinkohteluun puuttuminen ja samojen oikeuksien tai erillisvaltion aikaansaaminen; terrorismi on tämän laajan liikehdinnän äärimmäisainesten toimintaa.

Käytännössä terrorismia on ilmennyt usein tällaisissa tilanteissa: nykyaikaisissa valtioissa separatistinen kansallismielisyys on motivoinut terrorismia baskien, bretagnelaisten ja québeciläisten keskuudessa. Siirtomaa-ajalla kansalliset liikkeet muuttuivat yleisesti terrorismiksi.”

Crenshaw’n mallissa oletetaan, että puutteen perustana oleva koettu epäoikeudenmukaisuus herättää vihaa tai turhautumista, mistä kehittyy voima, joka vie väkivaltaiseen ääritoimintaan. Hänen mukaan ”terroristien väkivalta välittää poliittisen viestin”. Tästä seuraa, että

”toinen terrorismin motivaatiota synnyttävä ehto on, että mahdollisuus poliittiseen osallistumiseen puuttuu. Hallintojärjestelmät, joissa pääsy valtaan estetään ja toisinajattelihoita vainotaan, luovat tyytymättömyyttä. Näissä tilanteissa kaltoinkohtelu on ensisijaisesti poliittista eikä siinä ole yhteiskunnallista tai taloudellista sävytyneisyyttä”.

Crenshaw’n mukaan terrorismi voi näyttäytyä houkuttelevana strategiana ryhmille, jotka haastavat valtion auktoriteetin.

Tiivistetysti uusimmasta tutkimuksesta voidaan vetää johtopäätöksiä, jotka kuvaavat osuvasti vankiloissa tapahtuvaa radikalisoitumista ja ovat siten merkityksellisiä vankilaväestön parissa työskenteleville ammattilaisille ja vapaaehtoisille. Johtopäätökset ovat:

- Radikalisoituminen on prosessi. Tämä tarkoittaa, että se etenee vaiheittain. Se voi tapahtua hyvin nopeasti, jopa viikoissa, tai siihen voi viedä paljon pitempään.
- Radikalisoituminen alkaa usein eristymisen ja syrjäytymisen tunteesta.
- Yksi motivaatioista ääriryhmään kuulumiselle voi olla ”merkityksellisyyden tavoittelu”.
- Lisäksi siihen voi ajaa poliittisen epäoikeudenmukaisuuden tunne.

Vankilahenkilökunta ja vapaaehtoiset saattavat tunnistaa prosessin käynnistyneen näkyvistä muutoksista asenteissa, ulkonäössä ja käyttäytymisessä.

2. Radikalisoitumisen torjunta vankiloissa

On esitetty huolia siitä, että vankilat tarjoavat kasvualustan radikalisoituneelle väkivaltaiselle ekstreemismille ja etteivät radikalisoituneet henkilöt välttämättä sopeudu takaisin yhteiskuntaan vankilasta vapauduttuaan (Euroopan neuvosto, 2016). Radikalisoitumisen ajatellaan voivan

tapahtua vankiloissa, joissa väestö on muita heikommassa asemassa. Vangit ovat alttiimpia ulkopuoliselle vaikutukselle, koska heiltä puuttuu usein perheen ja suvun tuki ja muut tukiverkostot, koska he ovat usein yhteiskunnallisesti syrjäytyneitä ja koska heillä saattaa olla identiteettiongelmia ja psykososiaalisia vaikeuksia. Lisäksi vankilaympäristö voi kärjistää henkilökohtaista kriisiä ja merkityksen ja identiteetin etsintää, jotka ovat kuin avoin ikkuna ekstremismin rekrytoijille. Terroristit voivat nähdä vankila-ajan mahdollisuutena jatkaa taistelua ja jatkaa osallistumista terroritoimintaan. He tahtovat purkaa vihansa, jolla on heidän mielestään perusteltu poliittinen syy. He saattavat kieltäytyä yhteistyöstä viranomaisten kanssa, mikä auttaa kehittämään liikkeen strategiaa ja ideologiaa ja samalla kannustamaan kannattajia osallistumaan väkivaltaisiin kampanjoihin.

Populistien ajattelusta poiketen uskonnollinen käännyttäisyys (esimerkiksi islamiin) ei ole itsessään ongelmallista. Toisaalta ylitäydetyt vankilat, jengiytyminen, rasisestisesti eriytynyt ympäristö ja vankiloiden sisäinen turvattomuus vaikuttavat kaikki merkittävästi radikalisoitumisprosessia ja terrorismia edistävästi (Hamm, 2013).

Köyhät sosioekonomiset olosuhteet vaikuttavat ihmisiin usein haitallisesti ja voivat osaltaan edistää rikollisuutta. Kuten edellä on selvitetty, silloin kun tietyt haavoittuvassa asemassa olevat henkilöt päätyvät vankilaan ja kohtaavat siellä aiemmin radikalisoituneita vankeja, he saattavat kääntyä kannattamaan ekstremismia (Beardsley, 2017).

Euroopan poliisiviraston (Europol, 2017) tietojen mukaan terrorismin kirjo vaikuttaa voimakkaasti Euroopan vankiloissa terrorismirikoksiin liittyvien pidätysten ja tuomioiden yleistytyä. Ranskassa, Espanjassa, Yhdistyneessä kuningaskunnassa ja Belgiassa lukumäärät ovat suurimmat. Tilanne vaihtelee Euroopassa tältäkin osin suuresti: tietyissä Euroopan maissa radikalisoituminen ei ole (juurikaan) ongelma, ja toisissa Euroopan maissa sitä esiintyy paljon.

3. Vankilahenkilökunnan rooli

On selvää, että vankiloissa työskentelevät henkilöt voivat kohdata ihmisiä, jotka on tuomittu terrorismirikoksista tai jotka on tuomittu muista rikoksista mutta käyvät läpi radikalisoitumisprosessia vankilassa ollessaan. Tämän vuoksi vankilatyöntekijöillä on

ainutlaatuinen tilaisuus ennaltaehkäistä radikalisoitumista, tunnistaa ongelma radikalisoitumisprosessin ollessa kesken ja ryhtyä asianmukaisiin toimiin, mikäli he tällaista epäilevät. Samaten on ensiarvoisen tärkeää, etteivät vankilatyöntekijät tulkitse muita merkkejä (esimerkiksi uskonnolliseen ryhmään kääntymistä) väärin eli radikalisoitumiseksi, koska se saattaa edistää radikalisoitumista. Tässä luvussa selvitetään, mitä asiasta voidaan päätellä tuoreesta kirjallisuudesta, mitä tietoa on saatu kenttätöntekijöiden parissa tehdystä tutkimuksesta ja mitä tuloksia on saatu eurooppalaisesta TERRA-hankkeesta, jossa keskityttiin luomaan näyttöön pohjautuvat välineet erityisesti tämän ammattiryhmän tarpeisiin.

Selvitettäessä vankiloiden roolia kirjallisuudesta ja asiantuntijalausunnoista käy ilmi yleinen käsitys, että edellytykset radikalisoitumisen ja terrorismin torjuntaan vankilaväestön keskuudessa ovat olemassa, samoin mahdollisuudet sen rauhanomaiseen muutokseen ja kehitykseen vankilahenkilökunnan tukemana. Onnistumisen ehtona on kuitenkin tiettyjen perusehtojen toteutuminen. **Terveessä vankilaympäristössä kaikkia vankeja kunnioitetaan. Vankien ja henkilökunnan välistä luottamusta on vahvistettava, ja yhteydenpito sukulaisiin ja ystäviin on sallittava** (Euroopan komissio, 2018).

Tarkastelemme ensimmäiseksi ennaltaehkäisyä vankilan viitekehyksessä. Yleisen ennaltaehkäisyn kannalta avoimuuden ja läpinäkyvyyden ilmapiirin vahvistaminen on ratkaisevaa, samoin tuki vankien myönteisten identiteetti- ja tunteiden kehittymiselle, kuten koulutukseen perustuvan ammattitaidon kehittämisen vahvistamiselle tai esimerkiksi taloudellisen tilanteen kohentumiselle velkaongelmien ratkaisussa avustamalla. Vankien ja vankilahenkilökunnan välinen luottamus on yleisesti merkittävä tekijä luotaessa ilmapiiriä, jossa jonkinasteinen avoimuus on mahdollista. Tehtävä ei ole helppo, koska vangit ovat yleensä erittäin vihaisia yhteiskunnalle ja turhautuneita siihen sekä järjestelmään kokonaisuutena. He eivät yleensä luota muihin, ja heillä (varsinkin terroristeilla) on toisinaan runsaasti kokemuksia tiedustelupalveluista. He ovat hyvin tietoisia turvallisuusongelmista. Suhteissa vankeihin on tämän vuoksi erittäin tärkeää toimia mahdollisimman läpinäkyvästi. **Vangin viestinnän (puheluiden, kirjeiden, tapaamisten, keskustelujen jne.) yhteydessä on suositeltavaa toimia suoraan hänen läsnä ollessaan: soittaa puhelut heidän kuultensa, antaa heidän lukea lähetettävät kirjeet jne. Näin vältetään epäluuloja, vahvistetaan avoimuutta ja rakennetaan luottamusta.**

VANKIEN RADIKALISOITUMISEN EHKÄISEMINEN

Hankenumero: 763 538 — FAIR — JUST-AG-2016/JUST-AG-2016-03

Psykologinen apua, jota tarjotaan usein eurooppalaisissa vankiloissa, luo mahdollisuuden pitkäaikaisempaan suhteeseen, jossa keskustellaan avoimesti maailmankatsomuksista ja saadaan selville vankien ajatuksia. Myös tässä yhteydessä turvallisuus on erittäin tärkeä kysymys, ja siitä on keskusteltava yhteydenpidon alusta alkaen psykologien ja vangin kesken. **Läpinäkyvyys on tässä kohdin ratkaisevaa. Kun vangit kertovat tietoa, joka aiheuttaa välitöntä ja konkreettista uhkaa yhteiskunnalle, psykologit voivat rikkoa salassapitovelvollisuuttaan. Tämä on selvennettävä vangille. Kaikissa muissa tapauksissa psykologin on noudatettava salassapitovelvollisuuttaan.** Kysymys on luonnollisesti erittäin arkaluontoinen ja herkkä, ja sitä monimutkaistavat useat seikat. Siihen on suhtauduttava erittäin puolueettomasti, jottei vangin ja henkilökunnan välistä suhdetta tarpeettomasti vahingoiteta.

Vankiloissa järjestettävät uskonnolliset ja uskontojen väliset ohjelmat ja tunnustettujen uskonnollisten johtajien osallistuminen voivat tarjota järkevää uskonnollista opastusta ja tilaisuuden selvittää elämän liittyviä kysymyksiä (Hamm, 2013). Identiteettikysymykset ja Kruglanskin edellä (Kruglanski, 2014) kuvattu ”merkityksellisyyden tarve” voivat olla ratkaisevassa asemassa radikalisoitumisprosessissa. Uskonto voi antaa vastauksia peruskysymyksiin, luoda jäsentelyä ja merkitystä sekä edistää toipumisprosessia. Se voi antaa vangeille myös yhteisöllisyyden tunteen, joka vetoaa vankeihin erityisesti – varsinkin jostain syystä sosiaalisesti eristyneisiin vankeihin.

Toisaalta virallisten uskonnollisten johtajien puute voi luoda jo aiemmin radikalisoituneille vangeille mahdollisuuksia vaikuttaa keskustelun etenemiseen ja syöttää ääriajatuksia vankien mieliin. **Organisoidut uskonnolliset ja uskontojen väliset ohjelmat sekä vangeille hengellistä neuvontaa tarjoavat henkilöt voivat toimia arvokkaassa roolissa tuettaessa myönteistä kehitystä ja samalla vähentää epävirallisten, mahdollisesti radikalisoituneiden hengellisten johtajien mahdollisuuksia levittää ääri-ideoita vankilaväestön keskuuteen.**

Vankilatuomiota kärsivät henkilöt kääntyvät tilastollisesti tarkastellen huomattavasti vankilan ulkopuolista väestöä useammin uuteen uskuntoon, ja valtaosa kääntymisistä tapahtuu islamiin. **On erittäin tärkeää tähdentää, ettei kääntymisestä uuteen uskuntoon tai liittymisestä poliittiseen ryhmittymään vankeuden aikana tai heti sen jälkeen pidä huolestua.** Vankila-aika voi joissain tapauksissa olla muutoksen aikaa. Siihen voi ajoittua henkilökohtainen kriisi. Fyysisen turvallisuuden tarve voi niin ikään tehdä yksittäisen ryhmän jäsenyydestä houkuttelevan vaihtoehdon. Organisoitu uskonnollinen ja hengellinen neuvonta vankilassa voi

auttaa tukemaan kääntymisprosesseja terveeseen, positiiviseen suuntaan. **Uuteen uskontoon kääntymisen muuttuminen ääriyhmän jäsenyydeksi on erittäin harvinaista.**

Osana yhteiskuntaan sopeutumista, joka olisi aloitettava jo vankilassa, velkaongelmien ratkaisun, asunto-ongelmien tms. tukeminen on hyvä lähestymiskulma (Entenmanns ym., 2015). Vangit ovat usein motivoituneita yhteistyöhön, koska he voivat hyötyä suoraan tästä käytännöllisesti ja konkreettisesta avusta. Näin vankilahenkilökunta voi olla yhteydessä vankeihin positiivisesti ja lieventää yhteyden avulla negatiivisten vaikutteiden riskejä korostaen positiivisen roolin merkitystä. **Vaikka vankilahenkilökunnan työn tämä osa-alue ei ehkä näytäkään suoraan liittyvän radikalisoitumisen estämiseen, se voi olla voimakas vaikutustekijä: vahvistaa luottamusta ja luoda perustan myönteiselle tulevaisuudelle, jossa vanki ei ole yhtä herkkä äärivaikutteille, ja toimia suoraan sellaista ääriyhmien puhetta vastaan, joka saa kuulijat uskomaan, että yhteiskunnallinen ympäristö on heille haitallinen ja syrjii heitä.**

Näin vankilan yleinen ympäristö voi merkittävästi osaltaan ehkäistä radikalisoitumista. Joissain tapauksissa vangit kuitenkin liittyvät ääriyhmisiin. Seuraavaksi tarkastelemme vankilahenkilökunnan roolia tällaisen prosessin tunnistamisessa.

Radikalisoituminen on muutosprosessi, jonka tunnistamisessa vankilahenkilökunnalla on hyvät lähtökohdat. Vankilahenkilökunta on tiivisti, usein päivittäin, yhteydessä kohderyhmään, joka voi olla radikalisoitumiselle altis. Näin henkilökunta pystyy huomaamaan sen helposti. Muutoksia voi näkyä käytöksessä, ulkonäössä tai tavassa keskustella tai toimia vertaisryhmässä. Vankilahenkilökunta voi keskustella vankien kanssa tai havaita heidän keskustelevan toisille vangeille, kuulla heitä askarruttavia asioita ja nähdä heidän tunteitaan, kun he keskustelevat tilanteestaan tai maailman tapahtumista. Henkilökunta tietää, keitä heidän ystävänsä ovat, ja huomaavat, jos ystäväysten ryhmissä tapahtuu muutoksia. Joissain tapauksessa vangeilla on kouluttautumismahdollisuus. Joillekin vangeille tämä voi olla ensimmäinen mahdollisuus siihen. Se, samoin kuin poliittisia mielipiteitä omaavien muiden vankien tapaaminen, voivat vaikuttaa siihen, miten he tarkastelevat maailma tai itseään. He voivat omaksua poliittisen kannan tai ystäväystyä samanmielisten kanssa. Nämä muutokset voivat näkyä vankilahenkilökunnalle. Seuraavassa luvussa käsittelemme yksityiskohtaisemmin indikaattoreita, joita voi näkyä tämän prosessin aikana.

Jos vankilahenkilökunnassa herää epäilyksiä jostakusta vangista tai huolta mahdollisesti meneillään olevasta radikalisoitumisprosessissa, on ratkaisevan tärkeää, että huomiot kerrotaan muille ammattilaisille, jotka työskentelevät väkivaltaisen ekstremismin ja radikalisoitumisen parissa tai ovat tiiviissä yhteistyössä kyseisen vangin kanssa. Näin pystytään toteuttamaan monialainen arviointi ja lähestymistapa. Mahdollinen radikalisoitumisprosessi voidaan pysäyttää tai selvittää ja lisätä turvallisuutta radikalisoituvaksi oletetun henkilön ympäristössä ja kenties myös hänen itsensä turvallisuutta.

Nämä seikat on otettava huomioon yksittäisissä radikalisoitumistapauksissa. Muitakin on harkittava tarkasteltaessa laajempaan väestöpohjaan mahdollisesti vaikuttavia tekijöitä. Peter Neuman tunnisti seuraavat ongelmat kirjoittaessaan vankiloista (2017):

➤ Ulkoiset vaikutukset

Useimmat vankilat seuloivat vangeille lähetettyjä tavaroita, mutta muutamissa tapauksissa vankeihin on otettu yhteyttä radikaalin kirjan, videoiden tai verkkosivustojen välityksellä. On ehdottoman tärkeää jatkaa seulontamenettelyjä ja tutkia kaikki tapaukset, joissa niissä on ollut ongelmia. On tärkeää raportoida lainvalvontaviranomaisille siitä, että vankila ja sen vangit ovat radikaalien ryhmien kohteena.

➤ Sisäiset vaikutukset

Jos vankilassa säilytetään tunnettuja terroristeja, sen sisäinen riskikerroin on suurempi. Terroristivangit voivat joissain tapauksissa nousta sankarin asemaan ja käyttää vaikutusvaltaansa käännyttäkseen ja vakuuttaakseen muita vankeja. Tällaisessa tilanteessa on tärkeää seurata tällaisten, omaan laitokseenne sijoitettujen vankien sosiaalista vuorovaikutusta.

➤ Radikaalit jengit

Jengikulttuurilla on pitkät juuret vankilajärjestelmässä. Tämä näyttää johtuvat useista tekijöistä, muun muassa tarpeesta saada ryhmän tuomaa suojaa omalle fyysiselle turvallisuudelle. Jengien ja radikaalien ryhmien kehityksessä on jonkin verran samankaltaisuuksia siinä, että kummatkin tarjoavat jäsenilleen määrään perustuvaa turvallisuutta ja selvää identiteettiä, joka vangeilta joskus puuttuu.

Mikäli vankilahenkilökunta havaitsee tällaisia tekijöitä, on tärkeää, että niihin kiinnitetään huomiota ja niistä keskustellaan ammattilaisten verkostossa, johon kuuluvat myös vankilassa hoitopalveluja tarjoavat sosiaalityöntekijät ja uskonnolliset johtajat. Työskentely monialaisessa tiimissä auttaa yhdistelemään erilaista tietoa kokonaiskuvan saamiseksi ja sitä kautta pääsemään painotettuun loppupäätelmään.

Johtopäätös siis on, että valtaväestön keskuudessa työskentelevät ammattilaiset voivat edistää arvokkaalla tavalla vakaan ja terveen ympäristön säilymistä ja vähentää riskiä, että valtaväestön keskuudessa vankeusrangaistustaan kärsivät vangit altistuvat radikalisoitumiselle tuomionsa aikana, torjua radikalisoitumisprosesseja ja tukeva onnistunutta sopeutumista yhteiskuntaan.

4. Riski-indikaattorit

On ensiarvoisen tärkeää korostaa, ettei ole olemassa tunnusmerkkiluetteloa, jonka kaikkien ruutujen rastittaminen johtaisi päätelmään, että joku radikalisoituu tai on vaarassa radikalisoitua. Jotkin merkit voivat silti viitata siihen, että radikalisoitumisprosessi on meneillään. Radikalisoitumisprosessi voi edetä erittäin nopeasti eli muutamissa viikoissa, tai se voi kehittyä vaiheittain vuosien tai muunpituisten jaksojen mittaan. Osalla vangeista voi esiintyä kaikkia tässä oppaassa mainittuja käyttäytymistapoja, osalla vain muutamia niistä. Yleensä pelkästään yksi muutos tai ominaispiirre ei anna aiheutta huoleen.

Tietyt taustatekijät voivat lisätä riskiä henkilön päätymiselle radikalisoitumiseen johtavalle tielle. Haluamme tähdentää, etteivät kyseiset taustatekijät automaattisesti johda ketään vaaralliseen suuntaan. Esimerkiksi identiteetin etsiminen on normaalia tietyssä iässä. Tekijöistä on silti hyvä olla tietoinen. Tämä auttaa keskittämään lähestymistapaa.

Ääriyhmiin vaikutukselle alttiita henkilöitä voivat olla:

- Identiteettiään etsivät - Ääriyhmiin, jotka sanelevat selvät säännöt sille, miten on käyttäytyttävä ja pukeuduttava ja jopa millaista musiikkia on kuunneltava, voivat tuntua houkuttelevilta henkilöstä, joka etsii omaa tapaansa kuulua ryhmään.
- Henkilöt, jotka ovat kasvaneet ympäristössään, jossa väkivalta on hyväksytty keino ratkaista ongelmia tai osoittaa valtaansa.

- Johonkin ääriyhmän jäsenen kytköksissä olevat henkilöt. Jos sisaruksen, vanhemmat, läheisen ystävän tai vankitoverin tiedetään kuuluvan radikalisoituneeseen ryhmään, kyseisen ryhmän vaikutus on huomattavasti suurempi. Ota huomioon, että kyseisellä henkilöllä on suurempi vaara radikalisoitua.
- Syrjinnän uhrit. Jos henkilö on kokenut rasismia tai havainnut toisen etnisen, uskonnollisen tai poliittisen ryhmän saavan erityiskohtelua, hän saattaa kantaa kaunaa.
- Henkilöt, joilla on vahvoja poliittisia mielipiteitä ja tunteita kansainvälisestä epäoikeudenmukaisuudesta.

Lisäksi henkilökohtaiset tekijät voivat edistää radikalisoitumisprosessia. Ensimmäinen askel radikalisoitumisen tiellä perustuu usein turhautumisen tunteeseen. Ihmiset tuntevat ajautuneensa umpikujaan ja yrittävät jollain keinolla saada paremman otteen omasta elämästään. Se johtaa etäännyttämiseen valtavirrasta ja etsimään ryhmiä, joista saa tunteen, että ne pystyvät puuttumaan ihmisen ongelmaan vahvasti. Tällaiset ihmiset ovat avoimia ääriajatuksille:

- Heistä voi tuntua, etteivät he ole saavuttaneet haluamiaan päämääriä tai menestystä rasismien tai muunlaisen syrjinnän vuoksi.
- He voivat näyttää menettäneen uskonsa viranomaisten (poliisin, valtiovallan jne.) oikeuteen.
- He voivat tuntea voimakasta ryhmähenkeä ja kehittää kilpailuvietin ryhmien välisestä kilpailusta, puhua korostetun voimakkaasti asetelmassa me vastaan he.
- He voivat olla erityisen vastaanottavia sellaisten ihmisten tai ryhmien ajatuksille, joilla on sama kielteinen kokemus yhteiskunnasta yleisesti. Sellaiset henkilöt, jotka tunnistavat olevansa muita heikommassa asemassa ja puhuvat sitä vastaan taistelemisesta, houkuttelevat erityisesti ja johtavat uusiin ystävyys-suhteisiin. He etsivät ryhmää, joka antaa hyvin selvän identiteetin ja johtaa joskus muutoksiin pukeutumisessa, hiustenleikkauksessa, tatuoinneissa jne.

Fair-hankkeen yhteydessä vankilahenkilökunnalle tehdystä tutkimuksesta (2018) mainittiin seuraavat radikalisoitumisen merkit: innokas ääri-ideologioista kirjoittelu (97), innokas ääri-ideologioista lukeminen (93), ryhmän muodostaminen / ryhmään liittyminen (82),

maailmankuvan julkituominen (73), eristäytyminen (66), ideologia lähtöiset uudet tatuoinnit (61), aggressiivisuus (55), lisääntynyt rukoilu (52), muiden vankien leimaaminen (52), ruokavalion muutos (38), lisääntyvä yhteydenpito postitse (34), perheen ja suvun hylkääminen (32), musiikki (28), huumeidenkäyttö (12). Vastaukset jatkokysymykseen osoittivat, ettei vankilahenkilökunta ole vakuuttunut indikaattoreiden leimaavasta vaikutuksesta mutta korosti indikaattorien oikean tulkinnan tähdellisyttä. (Katso liite 1.)

Suosituksia vankiloissa vankien keskuudessa työskenteleville ammattilaisille ja vapaaehtoisille:

- Osoita kiinnostusta henkilön harrastuksiin ja lahjakkuuteen. Urheilullinen, taiteellinen tai musikaalinen lahjakkuus voivat tarjota positiivisen identiteetin ja mahdollisen sosiaaliryhmän. Ole erityisen valpas suhteessa henkilöön, jolla on sosiaalisia tai suvun kytkentöjä äärijärjestöön. Keskustele mahdollisuuksien mukaan henkilön perheestä tai sosiaalisesta tilanteesta hänen kanssaan. Keskustele tapauksessa muiden ammattilaisten kanssa.
- Reagoi ammattimaisen ennakoivasti ilmoituksiin rasismista tai syrjinnästä. Keskustele näistäkin tapauksista muiden henkilökunnan jäsenten kanssa.
- Mikäli syrjintää on tapahtunut, tee siitä ilmoittaneelle henkilölle selväksi, että tilanteen korjaamiseen on olemassa laillisia keinoja, ja varmista, että niiden käyttöä seurataan. Syrjintää kokeneilla on joskus taipumus tulkita, että heitä syrjineen henkilön ilmaisemat tunteet ovat yhteisiä tämän edustamalle koko sosiaaliryhmälle. Muista korostaa, että koettu syrjintä on kertaluonteinen ja yksittäinen tapahtuma.
- Jatka keskustelua henkilön kanssa mahdollisuuksien mukaan. Tässä ratkaisevat prosessit ovat pääasiassa psykologisia eivätkä ne vielä johda mihinkään toimintaan. Tässä vaiheessa annettu tuki voi olla todella merkittävä prosessin keskeyttämisessä.
- Tilanteen salliessa henkilön saattaminen yhteen hänelle helposti samastuttavan esikuvan kanssa voi olla erittäin positiivinen teko. Näin voidaan kyseenalaistaa ajatus siitä, että onnistumisen puute johtuu syrjinnästä.
- Haasta asettelu me vastaan he. Keskity aina ryhmien väliseen yhteiseen perustaan. Kohdista painopiste positiivisiin seikkoihin siinä ryhmässä, jonka henkilö katsoo kokeneen syrjintää. Tue kriittistä ajattelua varsinkin suhteessa niihin ääriryhmiin, joiden kanssa henkilö voi joutua tekemisiin.

5. Riski-indikaattorien ja väkivaltaisen ekstremismin riskinarviointityökalujen käyttö

Riski-indikaattorien ja väkivaltaisen ekstremismin riskinarviointityökalujen käyttö. Joidenkin Euroopan yhteisön jäsenvaltioiden vankeinhoitolaitoksissa käytetään tällaisia työkaluja tiedustelutoiminnan seurantatoimiin ja terrorismin ehkäisyarkoituksiin. Riski-indikaattoreilla voidaan ennaltaehkäistä ja torjua radikalisoitumista ja/tai terrorismia. Niiden käyttöön sisältyy kuitenkin itsessään riski, sillä niiden väärinkäyttö voi johtaa leimaamiseen, jollei arvioinnissa noudateta tiettyjä periaatteita.¹

Kuten tässä asiakirjassa on useaan otteeseen korostettu, uskonnollisen kääntymisen tai sitoutumisen ei pidä ikinä katsoa syyksi huolestua. Uskonnollinen sitoutuminen voi päin vastoin olla osoitus hengellisestä voimautumisesta ja henkilön itsensä tai elämäntilanteen kohentumisesta. RAN korostaa seuraavaa: "Väkivaltaisten ekstremistien" tai "terroristien" sijoittaminen samaan lokeroon saattaa häivyttää sen tosiasian, että näihin ryhmiin lukeutuu erilaisia ihmisiä. Ulkomaalaisten taistelijoiden syyttäminen ja vangitseminen on hyvä esimerkki tästä. Siksi onkin tärkeää, että arvioinnit tehdään uudelleen säännöllisin väliajoin tai siirtymävaiheissa, jotta yksittäisen rikoksentehtäjän muodostaman riskin väheneminen huomataan, kun hänen radikalismista irrottautumisensa etenee."²

Vankilapoliisin ja sisäisen henkilöstön olisi tulkittava ja analysoitava indikaattoreita ainoastaan käyttäen vahvoja kognitiivisia välineitä sekä väkivaltaisen ekstremismin ja sitoutumis- ja irrottautumisprosessien tuntemusta tarkasti määritellyssä tutkimusympäristössä.

Lisäksi tutkimuksesta käy ilmi, että monissa maissa pakolliset ja taatut tilapäiset koulutuskurssit vankilohenkilökunnalle eivät ole jäsenyntyneitä eivätkä järjestettyjä osana vankeinhoitojärjestelmää. Olemme niin ikään tietoisia siitä, että joissain eurooppalaisissa hankkeissa on haluttu kehittää yhteinen riskinarviointityökalu. Kaikki pyrkimykset näyttävät kilpistyneen siihen, että arkaluontoisia tietoja on hankala jakaa kansallisten rajojen ulkopuolelle. Sitäkin ristiriitaisemmalta vaikuttaa se, että saman maan eri virastoissa käytetään joskus erilaisia riskinarviointityökaluja.

¹ Euroopan neuvoston suuntaviivat 2016 ja RAN:n yleiset suuntaviivat.

² Radikalisoitumisen torjunta vankeinhoiton ja yhdyskuntaseuraamusten yhteydessä. RAN-verkoston P&P-työryhmän vankeinhoito- ja yhdyskuntaseuraamusalan toimijoiden muistio.

Suosituksset:

- Fair-hanke suosittaa ensinnäkin RAN:n ohjaavan periaatteen omaksumista: ”Yleismaailmallisia ihmisoikeuksien julistuksia on noudatettava”³ vankilassa ja yhdyskuntaseuraamuskäytännöissä, jotta vältetään kielteiset vaikutukset vankeihin. Toiseksi suositellaan RAN:n lausunnon omaksumista: ”tarkassa arviossa on otettava huomioon radikalisoitumista edistävät erilaiset motivaatiot ja olosuhteet”⁴.
- Edellä mainitut mahdollisesti haitalliset seikat voivat vaikeuttaa tarkkaa riskinarviointia ilman erityiskoulutusta. Vankien kanssa kosketuksiin joutuva henkilöstö olisi koulutettava erityiskursseilla. Näiden työkalujen onnistunut käyttö edellyttää, että havainnot vahvistetaan monialaisissa tiimeissä.
- Terrorismiin liittyvistä tosiseikoista tuomittuja tai syytettyjä vankeja koskeissa riski-indikaattoreissa ja arviointityökaluissa olisi otettava huomioon, onko kohdehenkilöissä ilmennyt merkkejä radikalisoitumisen vähentymisestä tai siitä irtautumisesta.

6. Radikalisoituneet vangit

Turhautunut ja syrjäytynyt vanki, joka hakee keinoja puuttua yhteiskunnan epäoikeudenmukaiseksi kohteluksi kokemaansa tilanteeseen, voi joutua tekemisiin aktiivisesti uusia jäseniä etsivien ryhmien kanssa. Tässä prosessin vaiheessa kysyntä kohtaa tarpeen: ryhmä tarjoaa keinot puuttua yhteiskunnan koettuun epäoikeudenmukaisuuteen. Tämä on prosessin hyvin kriittinen vaihe. Kun vangit tulevat osaksi ryhmää, paluu entiseen on vaikeampaa. Tässä vaiheessa esiin voi tulla useita muutoksia.

Mahdollisia indikaattoreita:

- Muutos ulkonäössä. Kun ryhmä on valittu, uusi jäsen pyrkii tekemään sen kannattamisesta hyvin näkyvää. Siihen voi liittyä tietyn pukeutumistyylin omaksumien, parran kasvattaminen tai kaikkien karvojen ajaminen, lippujen tai

³ Radikalisoitumisen torjunta vankeinhoidon ja yhdyskuntaseuraamusten yhteydessä. RAN-verkoston P&P-työryhmän vankeinhoito- ja yhdyskuntaseuraamusalan toimijoiden muistio.

⁴ Euroopan komission ja oikeus-, vapaus- ja turvallisuusasioiden pääosaston asiakirja ”Radikalisoituminen vankiloissa”, 27.2.2018, Bryssel.

tarrojen esillä pitäminen tai tatuointien hankkiminen, jotka osoittavat jäsenyyttä. Nämä muutokset voivat näkyä henkilöille myös vankilajärjestelmän sisällä, vaikka toisissa vankiloissa vangit käyttävät yhtenäistä asua. Myös ryhmälle tyypillisen sanaston, esimerkiksi tiettyjen etnisten tai uskonnollisten ryhmien nimien, käyttö on yleistä.

- Myös identiteetti ja jopa nimi voivat muuttua.
- Muutos käyttäytymisessä. Pyrkinessään vahvistamaan ryhmän jäsenyyttä muutoksen käyttäytymisessä, esimerkiksi ruokavaliosta, voivat olla huomattavia. Näin voidaan selvästi ilmaista tukea ryhmän ideologialle ja jopa haastaa niitä, jotka eivät ole jäseniä eivätkä noudata ryhmän edellyttämää käyttäytymistä.
- Muutokset jokapäiväisessä rutiinissa: kieltäytyminen osallistumasta päivittäiseen toimintaan (työ, koulu, urheilu), pyrkimys eristäytyä, kieltäytyminen suihkusta, ruokailusta, vankilan vuodevaatteiden käytöstä, kieltäytyminen sellin ja yhteisten tilojen jakamisesta muiden kuin muslimivankien kanssa.
- Pyrkimys saada muut vangit vakuuttuneiksi ”poliittisten” ideologioiden ääritulkintoista.
- Muutos ystäväryhmässä. Ääriryhmän toimintaan osallistuvat henkilöt pyrkivät vetäytymään aiemmin tapana olleesta sosiaalisesta ja vapaa-ajan toiminnasta ja osallistumaan yhä enenevässä määrin ryhmään liittyvään toimintaan. Tähän voi kuulua uuden ystäväpiirin muodostaminen.
- Henkilöt ovat erittäin tarkkoja oman ryhmänsä määrittelystä suhteessa muihin. Joskus muista ryhmistä puhutaan tai niitä kohtaan käyttäytytään uhkaavasti. Muiden pakottaminen noudattamaan ryhmän sääntöjä ja osallistuminen suljettuihin kokouksiin.
- Käyttäytyminen muita ihmisiä kohtaan voi näkyä esimerkiksi suhteissa vankilahenkilökuntaan, suorasukaisena keskusteluna jostain poliittisesta päämäärästä tai vaihtoehtoisesti vuoropuhelusta pidättymisenä, ja suhtautuminen vastakkaista sukupuolta olevaan henkilökunnan edustajaan voi muuttua.
- Suorasukainen keskustelu poliittisista tapahtumista: tyytyväisyyden ilmaisu länsimaita koskettavien katastrofien tai terrori-iskujen yhteydessä, arvostelu länsimaiden toiminnasta muslimimaissa tai hallitusten ja demokraattisten järjestelmien tai muiden uskontojen arvostelu.

- Muutokset uskonnollisissa tavoissa voivat näkyä rukoilemisen lisääntymisenä tai vähenemisenä, eristäytymishaluna rukouksen ajaksi tai päinvastaisesti rukousryhmässä otetussa roolissa (esirukoilija, imaami tai osallistuja), virallisten imaamien hyväksymisenä tai kieltämisenä. Epäviralliset uskonnolliset johtajat voivat muodostaa pienryhmiä.
- Muutos suhtautumisena rukoukseen: yrittääkö vanki pakottaa muita vankeja rukoilemaan, käyttääkö hän maltillisia muslimeja syrjiviä ilmaisuja?
- Indikaattorit, jotka liittyvät sellin tilajärjestelyihin, rukousmattoihin, esineisiin, valokuviin, seinäkirjoituksiin, television poistaminen huoneesta.
- Radikalisoitumisen edetessä vanki voi hylätä ääriainekseen viittavan ulkonäön pyrkiessään sekoittumaan vertaistensa joukkoon välttyäkseen lainvalvojen huomiolta. Tuomituilla terroristeilla on laaja kokemus tiedustelupalveluista ja niiden toimintatavoista. He salaavat johdonmukaisesti ajatuksensa ja toimintansa. Tällaiset vangit voivat käyttäytyä erittäin myötäsukaisesti, minkä vuoksi vankilahenkilökunnan voi olla erittäin hankalaa tunnistaa heidät ekstreemiteiksi.

Suositukset vankiloissa vankiväestön keskuudessa työskenteleville ammattilaisille ja vapaaehtoisille:

- Koko vankilaväestön tietoisuuden kasvattaminen siitä, mitä taktiikoita ääriyhtymät voivat käyttää ihmisten värväämiseen, erityisesti järkyttävien ja puolueellisten kertomusten esittäminen. Asia kerrotaan niissä vain yhdeltä kannalta, ja niihin on tärkeää suhtautua kriittisesti.
- Jos vankilassa havaitaan radikalisoitua henkilö, psykologeista, psykiatrian erikoislääkäristä, mentorista, imaamista ja joskus myös lääkintä- ja hallintohenkilöistä koostuvan tiimin tai esimerkiksi vankilan opettajien tai aikuiskouluttajien on kokoonnuttavat keskustelemaan asiasta ja laadittava arvio, tulkinta havaituista merkeistä. Mitä on siihen mennessä selvillä ja mitä tietoja vielä puuttuu?
- Jos epäillään, että joku vanki on värvääjien kohteena, muiden henkilökunnan jäsenten olisi osallistuttava tilanteen arviointiin ja toimintasuunnitelman laadintaan.

- Yritä estää vangin eristyminen entisestään. Pidä viestintää yllä mahdollisuuksien mukaan. Keskustele maailmankatsomuksista, keskity niiden terveisiin puoliin ja lähesty niitä tasavertaisina.
- Pyri rakentamaan pitkäkestoisia suhteita; psykologien ja uskonnollisten johtajien asema on erityisen sopiva tähän. Säännölliset luottamukselliset keskustelut maailmankatsomuksista pitkän ajan kuluessa voivat haastaa ääriajatuksia ja kannustaa tarkastelemaan asioita avoimin mielin.
- Vankilapastorit voivat avustaa uskonnonopetuksessa, jolla haastetaan ääriajatuksia tarjoamalla vaihtoehtoja.
- Tarjoa räätälöityä toimintasuunnitelmaa. Siinä olisi keskityttävä sen oppimiseen, miten pyydetään apua ja miten paljastetaan haavoittuva puoli, ja hoitosuunnitelmaan olisi sisällytettävä sosiaalijärjestelmä. Terapia voi auttaa kehittämään identiteettiä yksilönä ja kansalaisena ja hallitsemaan aggressioita sekä auttaa trauman käsittelyssä ja käytännön tukena.
- Kuntoutusohjelmissa voidaan puuttua vankiloissa tapahtuvaan radikalisoitumiseen ja ennaltaehkäistä sitä tarjoamalla vaihtoehtoja. Kuntoutusohjelmia voidaan aloittaa vankeusrangaistuksen eri vaiheissa, ja ne voivat tarjota vangeille ulospääsytien terroristiverkostoista, joista lähteminen voi olla vangille muutoin erittäin vaikeaa vailla tukea.
- Mentorin tarjoama sosiaalinen tuki ja siteiden ylläpitäminen perheeseen ja ystäviin voivat toimia siltana siirryttäessä vankilasta vapauteen ja yhteiskuntaan sopeutumiseen.
- Henkilökunnan olisi saatava koulutusta radikalisoitumisen indikaattoreista ja niiden käytöstä.

7. Värväystoiminta vankiloissa

Värvääjät voivat toimia vankiloissa hyvin aktiivisesti. Tuomitut terroristit ja radikalisoituneen yksilöt voivat nähdä vankila-ajan mahdollisuutena jatkaa taistelua ja jatkaa osallistumista terroritoimintaan esimerkiksi värväämällä kannattajia ekstremistiryhmiinsä ja -ideologioihinsa (Jeswal, 2013). Koska heillä on kokemusta ulkomaalaisten taistelijoiden avustamisesta siirtymisessä konfliktialueille ja kansainvälinen verkosto, heidän tilanteensa on otollinen

VANKIEN RADIKALISOITUMISEN EHKÄISEMINEN

Hankenumero: 763 538 — FAIR — JUST-AG-2016/JUST-AG-2016-03

kokemusten jakamiseen vaikutusalttiille vangeille. Värvääjillä on usein kyky tunnistaa alttiit yksilöt. Syynä voi olla näiden asema vankilan sisällä, usein eristynyt ja arvoasteikossa alhaalla. Värvääjät ovat taitavia henkilökohtaisten suhteiden luoja. He tarjoavat inhimillistä ja henkilökohtaista huomiota ja usein apua ja tukea sekä toimivat usein eräänlaisina mentoreina tai isähahmoina. Viettämällä aikaa ja käymällä keskusteluja vaikutusalttiiden vankien kanssa he saavat näennäisen viattoman tekosyyin yrityksilleen käänyttää vankeja oman ideologiansa kannattajiksi. Usein he osaavat toimia erittäin hienovaraisesti. Vankilahenkilökunnan on erittäin hankala tunnistaa tätä.

Tietyissä tilanteissa vankilaväestö on hyvin hierarkkisesti jakautunutta. Sitä on vaikea purkaa, mutta sen vuoksi hierarkian alimmilla tasoilla sijaitsevat vangit voivat eristyä ja altistua entisestään. Kannattaa muistaa, että tällaiset vangit voivat olla erityisen alttiita ääriaineisten viesteille ja että he voivat olla värvääjien nimenomaisia kohteita.

Tiedetään lisäksi, että radikaalit ryhmät kohdistavat värväyksensä vankiloihin pyrkimällä samaan yhteyden vankeihin ekstremististen aineistojen, erityisesti kirjojen ja muiden kirjoitusten avulla.

Joissain tapauksissa terroristien tiedetään luoneen soluja vankiloihin. Tämä voi vaikeuttaa terroristitoiminnan havaitsemista suoraan, mutta se voidaan päätellä muutoksissa ystäväryhmissä tai ryhmän voimasuhteissa. Tällaisia muutoksia on pidettävä mahdollisesti merkittävinä.

Lopuksi

Tämä opas on tarkoitettu Euroopan maissa vankiloissa radikalisoitumisen ja väkivaltainen ekstremismin ehkäisemisen parissa työskentelevälle vankilahenkilökunnalle. Siinä annetaan ohjeita siitä, mitä radikalisoitumisen indikaattorit ovat, miten ne tunnistetaan ja mitä niistä voidaan päätellä.

VANKIEN RADIKALISOITUMISEN EHKÄISEMINEN

Hankenumero: 763 538 — FAIR — JUST-AG-2016/JUST-AG-2016-03

Käsitämmme, että tämän oppaan kehittäminen moniin eri maihin on kunnianhimoinen tavoite. Vankilajärjestelmät vaihtelevat Euroopan maissa, lait ja asetukset vaihtelevat, eikä radikalisoituminen ja terrorismi ole joka maassa yhtä suuri ongelma.

Siksi tietoisuus asiasta ja henkilökunnan kokemusaste vaihtelee eri maissa. Tämän vuoksi myös vankilahenkilökunnan tarpeet vaihtelevat eri maissa – näistä eroista huolimatta hankkeen kumppanuusmaissa suoritettu tarvearviointi osoitti selvästi, että yhteinen tarve täydentävään tiedotukseen ja koulutukseen on olemassa.

Opas antaa tietoa radikalisoitumisen malleista, jotka auttavat ymmärtämään radikalisoitumisprosessia. Siinä kuvataan mahdolliset riski-indikaattorit ja ensi vaiheen ohjeistus siitä, miten niihin on suhtauduttava. On tärkeää korostaa, että indikaattoreita on käytettävä varoen ja yhteistyössä henkilökunnan eri jäsenten kanssa.

Kaikki viittaa siihen, että vankilahenkilökunta ja vapaaehtoistyöntekijät voivat toimia keskeisessä roolissa radikalisoitumisen ennaltaehkäisyssä, siitä ilmoittamisessa ja siihen puuttumisessa vankilaväestön keskuudessa. Luemme tähän kaikki henkilöt, jotka ovat ammatillisesti tekemisissä vankien kanssa, kuten vartijat, psykologit, psykiatrian erikoislääkärit, terveydenhuoltohenkilökunnan, uskonnolliset johtajat, mentorit ja erilaiset opettajat ja kouluttajat. Siksi on ratkaisevaa, että tämä merkittävä ammattiryhmä on tietoinen uusimmista radikalisoitumisen suuntauksista ja että sillä on pääsy niitä koskeviin tietoihin ja tehtäviin, joissa he voivat mahdollisesti toimia.

Olemme laatineet vankilahenkilökuntaa ja vapaaehtoisia varten tähän loppuun luettelon siitä, miten kannattaa ja miten ei pidä toimia.

ÄLÄ:

- Oleta että kääntyminen islamiin tai mihinkään muuhunkaan uskontoon on syy huolestua. Tällaisesta oletuksesta voi aiheutua vakavana seurauksena radikalisoitumisprosessin käynnistyminen tai kiihtyminen.
- Lankea ennakkoluulon tai syrjinnän ansaan.
- Mene mukaan vastakkainasetteluun. Pyri sen sijaan aloittamaan avoimielisiä keskusteluja.

VANKIEN RADIKALISOITUMISEN EHKÄISEMINEN

Hankenumero: 763 538 — FAIR — JUST-AG-2016/JUST-AG-2016-03

- Jätä huomiotta indikaattoreita, kun niiden olemassaolo on havaittu, mutta älä myöskään
- Käytä riski-indikaattoreita yksioikoisena tarkistusluettelona. Niitä ei ole tarkoitettu sellaiseksi.

TOIMI NÄIN:

- Ole tietoinen, että radikalisoituminen voi olla ongelma omassa työpaikassasi.
- Ole tietoinen, että muutokset ulkonäössä, asennoitumisessa ja käyttäytymisessä voivat johtua radikalisoitumisesta.
- Tarkista vankilaan lähetettävät aineistot ja varmistu, etteivät vangit saa käsiinsä ekstremististä aineistoa ulkopuolelta.
- Käytä monialaista lähestymistapaa.
- Pysy ajan tasalla siitä, minkälainen ulkonäkö, asenne ja käyttäytyminen voi olla merkki radikalisoitumisesta. Ne voivat vaihdella maasta toiseen ja jopa seudulta toiselle.
- Hyödynnä kuntoutusohjelmia rangaistuksen mahdollisimman aikaisessa vaiheessa, mikäli sellaisia on saatavilla.
- Ole läpinäkyvä,
- Toimi aktiivisesti luottamuksellisen ilmapiirin luomiseksi.

VANKIEN RADIKALISOITUMISEN EHKÄISEMINEN

Hankenumero: 763 538 — FAIR — JUST-AG-2016/JUST-AG-2016-03

Tämä vankiloissa tapahtuvan radikalisoitumisen riski-indikaattoreita käsittelevä opas on laadittu Fair-hankkeessa (joka on lyhenne sanoista Fighting Inmates' Radicalisation, ”vankien radikalisoitumisen torjunta”) ja tarkoitettu vankilahenkilökunnan tueksi lisäämään tietoisuutta vankiloissa tapahtuvasta radikalisoitumisesta, auttamaan radikalisoitumisen merkkien tunnistamisessa ja ehkäisemään radikalisoitumisen jatkumista sekä kehittämään toimintamalleja ja toimia, joilla edistetään ennaltaehkäisyä tukevan ilmapiirin muodostumista vankiloihin.

Liite 1

Tulokset vankilahenkilökunnan keskuudessa tehdystä kyselystä, joka koski radikalisoitumisen ennaltaehkäisyä ja radikalisoitumisesta irrottautumista ja toteutettiin Suomessa, Portugalissa, Sloveniassa, Unkarissa, Liettuassa, Alankomaissa, Romaniassa ja Italiassa (kysymykset 30 ja 31).

Kysymys 30

Mitkä ovat mielestäsi (mahdollisen) radikalisoitumisen merkkejä tai indikaattoreita? Voit valita useita vastausvaihtoehtoja.

Maa	Radikalisoitumisen merkit
Suomi	<ul style="list-style-type: none"> - Eistäytyminen 34 - (Innokas) kirjoittelu ääri-ideologioista 54 - Musiikki 19 - Muiden vankien leimaaminen 28 - Maailmankuvan julkituominen 54 - (Innokas) ääri-ideologioista lukeminen 53 - Aggressiivisuus 28 - Ruokavalion muutos 26 - Ryhmän muodostaminen tai sellaiseen liittyminen 51 - Lisääntynyt yhteydenpito postitse 26 - Perheen ja suvun hylkääminen 14 - (Uudet) ideologioihin liittyvät tatuoinnit 43 - Huumeidenkäyttö 3 - Lisääntynyt rukoilu 30 <p>Muut syyt: sellin seinille kirjoittelu, terrori-iskuista innostuminen, ideologiaan liittyvät kuvat sellissä ja henkilökohtaiset tekijät.</p>
Portugali	<ul style="list-style-type: none"> - Eistäytyminen 12 - (Innokas) kirjoittelu ääri-ideologioista 12 - Musiikki 4 - Muiden vankien leimaaminen 7 - Maailmankuvan julkituominen 4 - (Innokas) ääri-ideologioista lukeminen 11 - Aggressiivisuus 6 - Ruokavalion muutos 4 - Ryhmän muodostaminen tai sellaiseen liittyminen 9 - Lisääntynyt yhteydenpito postitse 0 - Perheen ja suvun hylkääminen 9 - (Uudet) ideologioihin liittyvät tatuoinnit 9 - Huumeidenkäyttö 2 - Lisääntynyt rukoilu 4
Slovenia	<ul style="list-style-type: none"> - Eistäytyminen 7 - (Innokas) kirjoittelu ääri-ideologioista 9 - Musiikki 1 - Muiden vankien leimaaminen 7 - Maailmankuvan julkituominen 0 - (Innokas) ääri-ideologioista lukeminen 9 - Aggressiivisuus 5

	<ul style="list-style-type: none"> - Ruokavalion muutos 0 - Ryhmän muodostaminen tai sellaiseen liittyminen 8 - Lisääntynyt yhteydenpito postitse 0 - Perheen ja suvun hylkääminen 1 - (Uudet) ideologioihin liittyvät tatuoinnit 1 - Huumeidenkäyttö 1 - Lisääntynyt rukoilu 1
Unkari	<ul style="list-style-type: none"> - Eristäytyminen 6 - (Innokas) kirjoittelu ääri-ideoista 4 - Musiikki 2 - Muiden vankien leimaaminen 5 - Maailmankuvan julkituominen 8 - (Innokas) ääri-ideoista lukeminen 5 - Aggressiivisuus 2 - Ruokavalion muutos 1 - Ryhmän muodostaminen tai sellaiseen liittyminen 5 - Lisääntynyt yhteydenpito postitse 2 - Perheen ja suvun hylkääminen 2 - (Uudet) ideologioihin liittyvät tatuoinnit 0 - Huumeidenkäyttö 4 - Lisääntynyt rukoilu 4
Liettua	<ul style="list-style-type: none"> - Eristäytyminen 2 - (Innokas) kirjoittelu ääri-ideoista 6 - Musiikki 1 - Muiden vankien leimaaminen 2 - Maailmankuvan julkituominen 0 - (Innokas) ääri-ideoista lukeminen 5 - Aggressiivisuus 7 - Ruokavalion muutos 3 - Ryhmän muodostaminen tai sellaiseen liittyminen 4 - Lisääntynyt yhteydenpito postitse 0 - Perheen ja suvun hylkääminen 1 - (Uudet) ideologioihin liittyvät tatuoinnit 4 - Huumeidenkäyttö 0 - Lisääntynyt rukoilu 3
Alankomaat	<ul style="list-style-type: none"> - Eristäytyminen 1 - (Innokas) kirjoittelu ääri-ideoista 1 - Musiikki 1 - Muiden vankien leimaaminen 1 - Maailmankuvan julkituominen 1

	<ul style="list-style-type: none"> - (Innokas) ääri-ideologioista lukeminen 1 - Aggressiivisuus 1 - Ruokavalion muutos 1 - Ryhmän muodostaminen tai sellaiseen liittyminen 1 - Lisääntynyt yhteydenpito postitse 1 - Perheen ja suvun hylkääminen 1 - (Uudet) ideologioihin liittyvät tatuoinnit 0 - Huumeidenkäyttö 1 - Lisääntynyt rukoilu 1
Romania	<ul style="list-style-type: none"> - Eristäytyminen 4 - (Innokas) kirjoittelu ääri-ideologioista 11 - Musiikki 0 - Muiden vankien leimaaminen 2 - Maailmankuvan julkituominen 6 - (Innokas) ääri-ideologioista lukeminen 9 - Aggressiivisuus 6 - Ruokavalion muutos 3 - Ryhmän muodostaminen tai sellaiseen liittyminen 4 - Lisääntynyt yhteydenpito postitse 5 - Perheen ja suvun hylkääminen 4 - (Uudet) ideologioihin liittyvät tatuoinnit 4 - Huumeidenkäyttö 1 - Lisääntynyt rukoilu 9
Italia	<ul style="list-style-type: none"> - Eristäytyminen 2 - (Innokas) kirjoittelu ääri-ideologioista 0 - Musiikki 0 - Muiden vankien leimaaminen 0 - Maailmankuvan julkituominen 0 - (Innokas) ääri-ideologioista lukeminen 1 - Aggressiivisuus 2 - Ruokavalion muutos 0 - Ryhmän muodostaminen tai sellaiseen liittyminen 0 - Lisääntynyt yhteydenpito postitse 0 - Perheen ja suvun hylkääminen 1 - (Uudet) ideologioihin liittyvät tatuoinnit 0 - Huumeidenkäyttö 0 - Lisääntynyt rukoilu 1 <p>Muut: Valtaosa italialaisvastaajista jätti vastaamatta tähän kysymykseen, koska he eivät tunteneet radikalisoitumista ilmiönä tai sen merkkejä. 4 vastaajaa 13:sta vastasi näin.</p>

Malta	Tietoja ei ole saatavissa.
-------	----------------------------

Radikalisoitumisen yleisimmät merkit

Innokas kirjoittelu ääri-ideologioista	97
Innokas ääri-ideologioista lukeminen	94
Ryhmän muodostaminen tai sellaiseen liittyminen	82
Maailmankuvan julkituominen	73
Eristäytyminen	68
Uudet ideologioihin liittyvät tatuoinnit	61
Aggressiivisuus	57
Lisääntynyt rukoilu	53
Muiden vankien leimaaminen	52
Ruokavalion muutos	38
Lisääntynyt yhteydenpito postitse	34
Perheen ja suvun hylkääminen	33
Musiikki	28
Huumeidenkäyttö	12

Nämä ovat Fair-hankkeessa kehitetyn kyselytutkimuksen mukaan merkkejä radikalisoitumisesta.

Kysymys 31

Aiheuttavatko edellä mainitut indikaattorit leimautumista?

VANKIEN RADIKALISOITUMISEN EHKÄISEMINEN

Hankenumero: 763 538 — FAIR — JUST-AG-2016/JUST-AG-2016-03

Suomi

22

vastaajaa 54:stä katsoo edellä mainittujen indikaattorien merkitsevän leimautumista, 32 on eri mieltä.

Portugali

8 vastaajaa 14:stä katsoo edellä mainittujen indikaattorien merkitsevän leimautumista, 6 on eri mieltä.

Slovenia

6 vastaajaa 10:stä katsoo, että ihmisten määrittely edellä mainittujen indikaattorien mukaan ei merkitse leimautumista, joskin tällainen nimeäminen on heidän mielestään jo leimaavaa.

Italia

100 % vastaajista katsoo, että indikaattorien oikea tulkinta on ratkaisevan tärkeää, jotteivät vangit leimaannu.

Alankomaat

Vastaaja katsoo, etteivät edellä mainitut indikaattorit merkitse leimaantumista.

Romania

3 vastaajaa 12:sta katsoo edellä mainittujen indikaattorien merkitsevän leimautumista, 9 on eri mieltä.

Malta

Tietoja ei ole saatavissa.

Unkari

Tietoja ei ole saatavissa.

Liettua

Tietoja ei ole saatavissa.

VANKIEN RADIKALISOITUMISEN EHKÄISEMINEN

Hankenumero: 763 538 — FAIR — JUST-AG-2016/JUST-AG-2016-03

Viitteet

Approaches to Violent Extremist Offenders and Countering Radicalisation in Prisons and Probations. (2016) The RAN Centre of Excellence. University of Cambridge, Centre of Islamic Studies and Prison Research Centre.

Beardsley, E (2017): Inside French Prisons, A Struggle To Combat Radicalisation. Parallels. <https://www.npr.org/sections/parallels/2017/06/25/534122917/inside-french-prisons-a-struggle-to-combat-radicalization>.

Bianchi, S (2018): Analysis of the prison strikes in France: Understanding violence escalations in prison beyond radicalisation. Agenfor International. <https://www.agenformedia.com/publications/2018/03/understanding-violent-escalations-prison-beyond-radicalisation>.

Bianchi, S. (2018): Radicalisation: No Prevention Without Juridicalisation. Agenfor International.

Conference on Radicalisation in Prisons Event Report (2018). European Commission and the Bulgarian Presidency of the Council of the European Union.

Conference Paper Radicalisation in Prisons (2018). European Commission DG Justice RAN Centre of Excellence.

Crenshaw, M (2011): Explaining Terrorism: Causes, Processes and Consequences. Routledge.

Criminal Detention and Alternatives: Fundamental Rights Aspects in EU Cross-border Transfers (2016). European Union Agency for Fundamental Rights.

Entenmanns, E. Heide, L. Weggemans, D. and Dorsey, J (2015): Rehabilitation for Foreign Fighters? Relevance, Challenges and Opportunities for the Criminal Justice Sector. ICCT. <https://www.icct.nl/wp-content/uploads/2016/01/ICCT-Entenmann-Heide-Weggemans-Dorsey-Rehabilitation-for-Foreign-Fighters-December2015.pdf>.

VANKIEN RADIKALISOITUMISEN EHKÄISEMINEN

Hankenumero: 763 538 — FAIR — JUST-AG-2016/JUST-AG-2016-03

EU Terrorism Situation and Trend Report (TE-SAT) 2017 Europol

Guidelines for Prison and Probation Services Regarding Radicalisation and Violent Extremism (2016). Council of Europe.

<https://www.coe.int/en/web/human-rights-rule-of-law/-/guidelines-to-prevent-radicalisation-and-violent-extremism-in-prisons>.

Hamm, M.S., (2013). *The Spectacular Few: Prisoner Radicalisation and the Evolving Terrorist Threat*. New York University Press.

Handbook for Prison and Probation Service Regarding Radicalisation and Violent Extremism (2016). Council of Europe

Jeswal, R. (2013): *Treatment of Offenders with Focus on Terrorist in Prisons*. Sheffield Hallam University.

Kruglanski, A. W., Chen, X., Dechesne, M., Fishman, S., & Orehek, E. (2009). Fully committed: Suicide bombers' motivation and the quest for personal significance. *Political Psychology*, 30(3), 331-357.

Kruglanski, A.W., Gelfand, M.J., Bélanger, J.J., Sheveland, A., Hetiarachchi, M., & Gunaratna, R. (2014). The Psychology of Radicalization and Deradicalization: How significance quest impact violent extremism. *Political Psychology*, 35(S1), 69-93.

Moghaddam, F.M. (2005). The Staircase to Terrorism: A psychological exploration. *American Psychologist*, 60(2), 161.

Neumann, R., (2017): *Countering Violent Extremism and Radicalisation that Lead to Terrorism: Ideas, Recommendations, and Good practices from the OSCE Region*. International Centre for the Study of Radicalisation (ICSR). King's College London.

Prisons and Terrorism (2010): Radicalisation and De-Radicalisation in 15 Countries. The International Centre for the Study of Radicalisation and Political Violence.

VANKIEN RADIKALISOITUMISEN EHKÄISEMINEN

Hankenumero: 763 538 — FAIR — JUST-AG-2016/JUST-AG-2016-03

RAN Radicalisation Research Gap Analysis (2016) (https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/docs/pages/201612_radicalisation_research_gap_analysis_en.pdf)

TERRA Toolkit, Community approach to Radicalisation, European Network based prevention and learning program. (2014) Impact, partner in Arq. www.terratoolkit.eu

